

VEJLEDNING TIL PARADIGME FOR SAMFUNDSANSVAR FOR PRIVATE BYGHERRER

1. INDLEDNING

Foreningen for Byggeriets Samfundsansvar (FBSA) har udviklet et paradigme, der hjælper bygherrer med at sætte fokus på samfundsansvar, når der udbydes byggeprojekter. Nærværende vejledning har til formål at give læseren et overblik over paradigmet og inspiration til, hvordan paradigmet kan anvendes. Dette paradigme er målrettet de processer, der gennemføres af private bygherrer, der ikke er omfattet af udbudsreglerne, herunder udbudsloven, forsyningsvirksomhedsdirektivet og tilbudsloven. Bemærk, at FBSA har udarbejdet tilsvarende paradigmer for offentlige bygherrer, der er omfattet af de nævnte regelsæt. På tværs af alle paradigmer anvendes så vidt muligt ensartede krav og procedurer med henblik på at sikre genkendelighed for entreprenører og rådgivere, og herved tilstræbe lavere transaktionsomkostninger.

Paradigmet skal bidrage til, at udbydere af byggeprojekter stiller de rigtige spørgsmål og krav til deres entreprenører. *Paradigmet kan endvidere anvendes som inspiration for indkøb af rådgiverydelser, herunder særligt punkt 4.1, 4.5 og 4.6 nedenfor.* Formålet er at understøtte konkrete og praktiske dialoger om, hvad det indebærer at have et tilstrækkeligt beredskab til at tackle risici i forhold til samfundsansvar. Paradigmet indeholder desuden forslag til klausuler, der stiller klare krav til entreprenører.

Særligt i relation til klausuler er foreslået den fremgangsmåde, at entreprenøren inden kontraktunderskrift skal medvirke til at afdække den konkrete udmøntning af de krav, som fremgår af kontraktbestemmelsen. Herved opnås et præventivt fokus på de pågældende klausuler. I paradigmet er denne løsning anvendt ved arbejdsklausulen og lærlingeklausulen, men princippet kan videreføres til andre klausuler også. Bygherre bør dog overveje, om entreprenøren i

det enkelte tilfælde hensigtsmæssigt kan forventes at redegøre for den konkrete udmøntningen af et givent krav så tidligt i processen. I visse tilfælde vil det eksempelvis forudsætte, at en entreprenøren og underentreprenør har indgået nærmere aftale om det pågældende forhold.

Enkelte bygherrer har allerede iværksat initiativer, der på visse punkter er mere ambitiøse, end dette paradigme lægger op til. I disse tilfælde kan nærværende dokument tjene som en tjekliste ved udvælgelse af potentielle entreprenører, eller ved tilrettelæggelse af en forhandling med den eller de udvalgte entreprenører.

En drøftelse om paradigmets dialogpunkter med den pågældende entreprenør kan give en klar indikation af, om entreprenøren arbejder målrettet og bevist med samfundsansvar. Dialogpunkterne er udarbejdet, så de spiller sammen med og eksemplificerer FBSA's charter.

Samfundsansvar er defineret ved FN's Global Compact, som foreningen har sammenfattet i seks principper, der er særligt relevante for danske byggeprojekter:

- Princip 1: *Vi vurderer systematisk, om charterets principper overholdes.*
- Princip 2: *Vi vurderer samarbejdspartneres og leverandørers håndtering af samfundsansvar.*
- Princip 3: *Vi indgår i dialog med samarbejdspartnere og interessenter.*
- Princip 4: *Vi arbejder for miljømæssige bæredygtige løsninger.*
- Princip 5: *Vi har ordentlige ansættelses- og arbejdsforhold.*
- Princip 6: *Vi udviser uafhængighed og antikorrump praksis.*

Ved udarbejdelse af paradigmet har det været hensigten, at de seks principper så vidt muligt skal bringes i spil i forholdet mellem bygherren og entreprenøren. Bygherre kan vælge at anvende alle elementerne i nærværende paradigme, eller efter eget valg udpege de bedste eller mest relevante for den pågældende opgave.

Paradigmet består af følgende dokumenter:

- Nærværende vejledning med forslag til dialogpunkter.
- Skema for entreprenørens oplysninger om overholdelse af klausuler.
- Klausuler.

Nedenfor i afsnit 2 findes først en overordnet beskrivelse af hvorledes principperne for samfundsansvar kan inddrages i relationen mellem bygherren og en-

treprenøren. Herefter indeholder afsnit 3 et forslag til proces for valg af entreprenør på baggrund af de seks principper, og i afsnit 4 gennemgås de seks principper hver for sig med henblik på, hvordan disse principper konkret kan inddrages i parternes samarbejde.

2. INDDRAGELSE AF PRINCIPPER OM SAMFUNDSANSVAR

Private bygherrer kan i modsætning til offentlige bygherrer selv frit træffe beslutning om, hvordan samfundsansvar skal inddrages i relationen mellem bygherre og entreprenør. Forslagene i dette paradigme kan derfor tilpasses parternes ønsker og behov i forhold til en konkrete opgave. Eksempelvis kan arbejdsklausulen tilpasses, så der stilles entydige krav om anvendelse eller tiltrædelse af særlige overenskomster eller lignende.

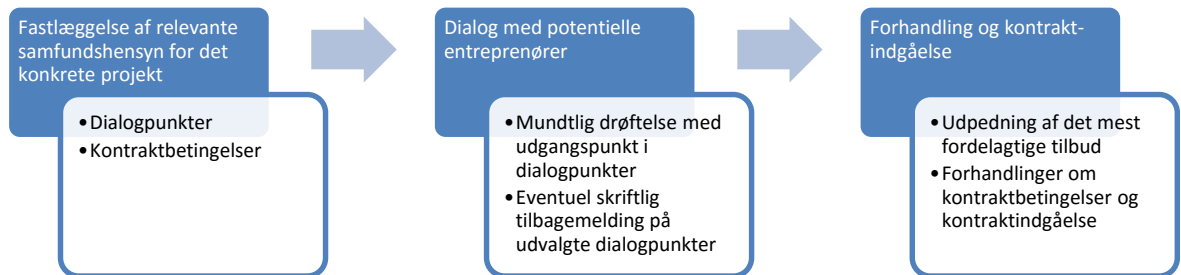
I det følgende sondres mellem *dialogpunkter* og *klausuler*.

- Dialogpunkter anvendes inden kontraktindgåelse til at kvalificere bygherrens valg af entreprenør. Dialogpunkterne har til formål give bygherre et redskab til at fremme, konkretisere og sammenligne det samfundsansvar, som entreprenørerne hver især påtager sig.
- Klausuler fastlægger de bindende vilkår for udmøntning af entreprenørens samfundsansvar i kontraktperioden.

Uanset hvilken fremgangsmåde en bygherre anvender, bør al inddragelse af samfundsansvar ske så ubureaukratisk som muligt. Krav til entreprenørerne bør således ikke være uforholdsmæssigt byrdefulde sammenholdt med det hensyn, som bygherre søger at opnå med kravet. Særligt bør klausuler og tilhørende kontrolmekanismer anvendes med omhu efter en risikobaseret tilgang. Bureaukratiske krav til entreprenøren kan medføre unødige omkostninger for både bygherren og entreprenøren.

3. PROCES FOR VALG AF ENTREPRENØR

Nedenfor har vi søgt at illustrere en mulig proces for valg af entreprenør med inddragelse af de samfundshensyn, der er beskrevet i nærværende paradigme. Selvom processen er beskrevet som et lineært forløb, vil den i praksis formentlig snarere udfolde sig som en mere iterativ proces, hvor de enkelte proceselementer gentages i takt med, at parterne arbejder sig tættere på hinanden.

4. DE SEKS PRINCIPPER

I tilknytning til nedenstående kan bygherre endvidere hente inspiration i paradigmet om EU-udbud for offentlige bygherrer. Her er i afsnit 3 beskrevet en række eksempler på egnethedskrav, konkurrenceparametre og klausuler, som i mange tilfælde vil kunne bruges tilsvarende af private bygherrer.

4.1 Princip 1. Vi vurderer systematisk, om charterets principper overholdes

Dialogpunkter

- Har entreprenøren en politik for samfundsansvar?
- Beskriver politikken virksomhedens udfordringer?
- Beskriver politikken hvordan udfordringer imødekommes?
- Kommunikerer entreprenøren hvordan politik for samfundsansvar er implementeret i organisationen?
- Har entreprenøren efterlevet sin egen politik for samfundsansvar i praksis?
- Beskriv kort entreprenørens politik og kommunikation af samfundsansvar.

Klausuler

- Bygherren kan fastsætte klausuler, der pålægger entreprenøren at tiltræde eller tilslutte sig principperne i eksempelvis charteret for FBSA, FN's Global Compact, ISO 26000 eller lignende, eller overholde principperne i forbindelse med udførelse af den pågældende kontrakt. Se eksempel i dokumentet Klausuler afsnit 1.

4.2 **Princip 2. Vi vurderer samarbejdspartneres og leverandørers håndtering af samfundsansvar**

Dialogpunkter

- Stiller entreprenøren krav om ordentlige arbejdsforhold til underentreprenører?
- Stiller entreprenøren krav om lærlinge til underentreprenører?
- Stiller entreprenøren krav om antikorruption og fri prisdannelse til underentreprenører?
- Stiller entreprenøren krav om samfundsansvar til materialeproducenter?
- Beskriv kort hvilke krav om samfundsansvar entreprenøren stiller til underentreprenører:
- Beskriv kort hvilke krav om samfundsansvar entreprenøren stiller til materialeleverandører:
- Beskriv kort de metoder og værktøjer som entreprenøren benytter til at kunne kontrollere, at krav om samfundsansvar overholdes

Klausuler

- Se forslag til kontraktbestemmelse i dokumentet 'klausuler' punkt 2, der ekspliciterer, at entreprenøren er ansvarlig for, at underentreprenører udfører de relevante arbejder i overensstemmelse med kontraktens vilkår.

4.3 **Princip 3. Vi indgår i dialog med samarbejdspartnere og interessenter**

Dialogpunkter

- Beskriv kort de værktøjer og metoder, som entreprenøren benytter til interessentdialog (naboer, fagforeninger, Arbejdstilsynet, SKAT (hvis udenlandske medarbejdere), mv.)?

Klausuler

- Se forslag under punkt 4.2. Øvrig interessentdialog egner sig umiddelbart bedst som dialogpunkt. Bygherre kan dog anvende paradigmets vedlagte "Skema for entreprenørens oplysninger om overholdelse af klausuler" til at skabe yderligere dialog om klausulerne. Skemaet udfyldes af de vindende tilbudsgiver inden kontraktunderskrift med henblik på at etablere en dialog mellem parterne om, hvordan entreprenøren vil opfylde de sociale klausuler, der fremgår af kontrakten. Denne opmærksomhed på klausulernes kon-

krete udmøntning har foruden et præventivt formål også den fordel, at parterne herved opnår enighed om et gennemsigtigt og let anvendeligt grundlag for en eventuel senere vurdering af, om entreprenørens efterfølgende dispositioner er i overensstemmelse med de pågældende sociale klausuler.

4.4 Princip 4. Vi arbejder for miljømæssige bæredygtige løsninger

Dialogpunkter

- Har entreprenøren en politik og strategi for at bygge miljømæssigt bæredygtigt (ressourceanvendelse, klimapåvirkning)?
- Benytter entreprenøren redskaber, der understøtter et miljømæssigt bæredygtigt byggeri (eksempelvis LCA-analyser, LCC-analyser, auditører/konsulenter inden for anerkendte certificeringsordninger mv.?)
- Har entreprenøren systemer for affaldshåndtering på byggepladsen?
 - For halogenerede og delvist halogenerede produkter?
 - For tungmetaller?
 - For farlige stoffer?
 - For organiske stoffer?
- Har entreprenøren mål for nedbringelse af affald på byggepladsen?
- Har entreprenøren systemer for minimering af vandforbrug på byggepladsen?
- Har entreprenøren indsatser for mindskelse af klimapåvirkning på byggepladsen?
- Beskriv kort entreprenørens indsatser for at mindske miljø- og klimapåvirkning og strategi for ressourceanvendelse på byggepladsen

Klausuler

- Bygherre kan fastsætte konkrete kontraktvilkår – også ud over gældende lovkrav - som vedrører miljøkrav, der er relevante for udførelse af den pågældende opgave. Kravene er vanskelige at formulere som generelle eksempler, men kan fx angå affaldsminimering eller ressourceeffektivitet i det konkrete projekt.
- Ordregiver kan ligeledes fastsætte krav om, at det pågældende byggeri skal kunne certificeres med relevante miljøcertifikater - eksempelvis DGBN, BRE-EAM eller LEED.

4.5 Princip 5. Vi har ordentlige ansættelses- og arbejdsforhold

Dialogpunkter

Arbejds miljø - sikkerhed og sundhed

- Har entreprenøren en arbejdsmiljøpolitik?
- Har entreprenøren metoder og værktøjer til at indarbejde arbejdsmiljøpolitikken i byggeprojekter?
- Hvilke redskaber/kompetencer/ressourcer benytter entreprenøren til at understøtte et sikkert og sundt byggeri?
- Beskriv kort
 - Arbejds miljøpolitik, herunder for udenlandske medarbejdere
 - Arbejds miljøorganisation
 - Metode til arbejdspladsvurdering i byggeprojektet, herunder håndtering af nærvedulykker
 - Entreprenørens organisation, herunder ressourcer, kompetencer og uddannelser til at løfte arbejdsmiljøopgaverne

Identifikation

- Bærer entreprenørens medarbejdere synlig legitimation på byggepladsen?

Løn- og ansættelsesforhold

- Har alle entreprenørens medarbejdere et ansættelsesbevis efter en måneds ansættelse?
- Arbejder alle entreprenørens medarbejdere under ordentlige løn- og arbejdsforhold? Defineret som minimum ved lovgivning eller svarende til landsdækkende kollektiv overenskomst.
- Kan entreprenøren på 5 dage skaffe dokumentation for konkrete medarbejdere der vedrører: Lønsedler, e-indkomstkвиттерinger, lønregnskaber, arbejdsstilladelser, ansættelsesbeviser samt den referenceramme entreprenøren har anvendt i forbindelse med fastsættelse af løn- og arbejdsforhold for de ansatte?

Lærlinge

- Har entreprenøren ansat lærlinge?
- Hvor stor del af entreprenørens medarbejderstab udgøres af lærlinge?
- Beskriv kort hvordan entreprenøren rekrutterer lærlinge

Socialt udsat arbejdskraft

- Har entreprenøren inden for de sidste år haft ansat socialt udsat arbejdskraft?
- Beskriv kort hvordan entreprenøren rekrutterer socialt udsat arbejdskraft

Klausuler

- Bygherre kan anvende en lærlingeklausul for at understøtte, at entreprenøren beskæftiger lærlinge. Kravet bør fastsættes under hensyn til en konkret vurdering af, hvor meget lærlingerelevant arbejde den pågældende kontrakt indeholder. Se forslag til formulering af lærlingeklausul i dokumentet 'klausuler' punkt 3.
- Ordregiver kan overveje at tilpasse lærlingeklausulen med en bonus således, at entreprenøren belønnes for at anvende flere lærlinge end klausulen ellers foreskriver.
- Ordregiver kan også vælge at indgå en eller flere frivillige partnerskabsaftaler med henblik på at etablere flere lærlingepladser som et alternativ til lærlingeklausuler. Læs eventuelt mere herom hos [Dansk Byggeri](#).
- Bygherre kan anvende en arbejdsklausul, der pålægger entreprenøren at tilbyde de medarbejdere, der udfører arbejder omfattet af kontrakten, visse løn- og ansættelsesvilkår. Se forslag til formulering af arbejdsklausul i dokumentet 'klausuler' punkt 4. Forslaget er baseret på Beskæftigelsesministeriets opdaterede ILO 94-klausul i Vejledning til cirkulære om arbejdsklausuler i offentlige kontrakter (2014), dog med følgende tilpasninger:
 - Kædeansvaret er tilpasset således, at overtrædelser af arbejdsklausulen hos underentreprenører ikke sanktioneres, hvis entreprenøren kan dokumentere, at denne har udvist rettidig omhu, og med passende foranstaltning har ydet en væsentligt indsats for at undgå overtrædelse af arbejdsklausulen hos den pågældende underentreprenør. Såfremt ordregiver ikke ønsker en sådan graduering af kædeansvaret, kan ordregiver anvende arbejdsklausulens stk. 1-3 og undlade stk. 4. Såfremt ordregiver ønsker at tilgodese de entreprenører, som udviser rettidig omhu, anvendes arbejdsklausulens stk. 1-4.
 - Klausulen stiller alene krav til løn- og ansættelsesvilkår for den del af arbejdet, som udføres i Danmark. Det skyldes, at den samme klausul skal kunne anvendes af offentlige bygherrer, der efter EU-retten er forhindret i at stille krav om danske løn og ansættelsesvilkår i udlandet.
 - Klausulen har et øget antal muligheder for dokumentation af, at klausulen er overholdt. Vi henviser dog til det i afsnit 2 anførte om anvendelse af kontrolforanstaltninger med omhu efter en risikobaseret tilgang. Bygherre kan endvidere overveje, om det konkret vil være aktuelt at entreprenøren dokumenterer skattebetalinger, som anført i klausulen. Afhængigt af denne vurdering kan teksten tilpasses i klausulen.
 - Klausulen tager højde for det persondatarelige samtykke, som er en forudsætning for entreprenørens (lovlige) dokumentation for, at klausulen er overholdt.

- Klausulen giver mulighed for samspil med det eksisterende fagretlige tvisteløsningsystem.
- Klausulen sikrer, at entreprenører, der har tegnet overenskomst, ikke stilles ringere end entreprenører, der ikke har tegnet overenskomst.
- Klausulen har et køreklart forslag til dagbod.
- Bygherre kan fastsætte særlige krav mv. til arbejds miljø for at understøtte en sikker tilrettelæggelse af arbejdet. Dette er et stort og selvstændigt emne, som en række andre parter har arbejdet med at udvikle værktøjer for. Vi henviser til inspiration til [dette](#) værktøj for sikkerhedsmæssige krav på FSBA's hjemmeside.

4.6 Princip 6. Vi udviser uafhængighed og antikorrump praksis

Dialogpunkter

- Har entreprenøren en politik mod korruption, bestikkelse og karteldannelse?
- Underviser entreprenøren centrale medarbejdere i hvordan korruption, bestikkelse, karteldannelse undgås?
- Beskriv kort hvor entreprenørens primære risiko for korruption, bestikkelse og karteldannelse ligger samt hvordan entreprenøren arbejder med at undgå dette.

Klausuler

- Bygherre kan fastlægge en kontraktbestemmelse, der forpligter entreprenøren til at afstå fra at bestikke eller på anden måde uretmæssigt påvirke interne eller eksterne aktører i forbindelse med opfyldelse af kontrakten. Se eksempel 5 i dokumentet med klausuler. Bestemmelsen indebærer, at bestikkelse eller anden uretmæssig påvirkning i forbindelse med udførelse af kontrakten kan sanktioneres som misligholdelse af kontrakten mellem bygherre og entreprenøren. Bestemmelsen pålægger endvidere entreprenøren loyalt at oplyse om eventuelle partsrelationer eller særlige forhold, der kan give anledning til interessekonflikter med bygherre.